

Två krig

Inbilla dig aldrig att krig inte skulle vara ett brott, oberoende av hur nödvändigt, hur berättigat det kan upplevas vara. Fråga infanteriet, fråga de döda.

Ernest Hemingway, *Klockan klämtar för dig*

Krig är olika och de börjar av olika orsaker. Man kan säkert föreställa sig att en del krig kunde vara mindre brottsliga än andra, att det skulle finnas någon form av straffskala. Cynikern Josef Stalin hade sin egen: om en människa dödas är det en tragedi, om en miljon dödas är det statistik. Terrängen mellan dessa ytterligheter lämpar sig sålunda väl för allehanda sofisteri.

Vår västliga kultursfär riktar idag sin uppmärksamhet mot två krig, krigen i Ukraina och i Gaza. Det pågår ett antal andra, som inte kommer över nyhetströskeln hos oss. I Ukraina och Gaza har krigen krävt, om inte en miljon offer för att bli bara statistik enligt Stalins modell, tillräckligt många för att med god marginal kunna kallas brottsliga. De har börjat av olika orsaker och vi som kanske på något sätt står utanför krigens innersta sfärer förhåller oss till dem på olika sätt. Skillnaderna i våra förhållningssätt visar på vissa egenheter i våra kulturer som vi inte behöver vara särskilt stolta över.

Putins oro

Att det var Putin som 2022 angrep Ukraina råder det stor enighet om. Mindre stor enighet råder det om varför kriget började. Den förhärskande västerländska synen på Putins krig i Ukraina har, kanske på grund av chocken över det trots allt oväntade angreppet, varit förbluffande onyanserad. Den all-

männa uppfattningen i väst är att orsakerna till kriget var Putins nästan medfödda imperialism, hans överspända tankar om att förena allt det "ryska" under Moskvas egid och, inte att förglömna, hans behov att snöpa de inhemska oppositionella i deras försök att härma västorinterade ukrainska politiska rörelsens arbete för en närmare integration till väst.

De mest rabiata rysshataarna hos oss har inte dragit sig för att beskriva hela Ryssland som, för att ta ett stilistiskt charmerande exempel, "ett vilset gytter av folk som irrar omkring i en träskmark, med monument som vilar på århundraden av förljugenhet". Det ryska och Putin har fått likhetstecken. På lokal nivå i Finland reagerade Runebergs hem i Borgå med föredömlig snabbhet och stängde sin nyöppnade Dostojevskij-utställning tre dagar efter krigsutbrottet.

Av allmänt odefinierade orsaker sopades i varje fall alla försök till en bredare analys av vad som hade hänt ganska snabbt bort. I morgontelevisiöns första sändningar efter krigsutbrottet stod visserligen Utrikespolitiska institutets dåvarande chef Mika Aaltola för den kanske enklaste och mest korrekta analysen av händelseförloppet över huvud taget. Aaltola hänvisade till USA:s och Rysslands långa och till sist resultatlösa förhandlingar om ett eventuellt ukrainskt medlemskap i Nato och skisserade upp en förklaring som gick ut på att Putin, efter att ha insett att han inte kommer någon vart i diskussionerna med president Biden, beslöt sig för att ta till en Plan B. Den gick i korthet ut på att man skulle marschera in i Ukraina, ta Kiev och ersätta det nuvarande styret med en ryskvänlig regering. Detta skulle ta kanske tre dagar. Och problemet med Nato skulle vara ur världen.

Angreppet berodde alltså enligt Aaltola på Putins oro för Rysslands säkerhet.

Ett problem i all analys av geopolitisk säkerhet är i varje fall att själva begreppet säkerhet är ganska svårt att definiera på något entydigt sätt. När det gäller Ukrainas eventuella Natomedlemskap och säkerheten är utgångspunkten i väst att Nato är en fredsorganisation och att ett eventuellt medlemskap för Ukraina inte innebär något hot för Ryssland. Där missar man emellertid en grundläggande aspekt.

Säkerhet är alltid en tvåpartshistoria. Man kan inte i sin egen föreställning av säkerhet låta bli att bry sig om den andra sidans känsla av säkerhet. Det betyder att man står inför ett dilemma i en situation där man helt utan några tankar på angrepp till exempel vill stärka den egna säkerheten via någon form av upprustning. Motparten kan nämligen mycket väl uppleva att den egna säkerheten har minskat och vill då eventuellt för egen del korrigera detta med egen upprustning. Och det leder i sin tur lätt till en motreaktion från den första grannen och i sin tur till en ny motreaktion från den andra. Det här slaget av resonemang hittar man i den statsvetenskapliga litteraturen redan så tidigt som i början på femtiotalet.

Det finns mycket som talar för att den problematik som ingår i det säkerhetspolitiska dilemmat är reell och att den på något sätt har fallit i glömska i dagens geopolitik. Att försöka lösa dilemmat är ingen enkel historia. Sannolikt är öppen kommunikation det enda sättet att så att säga försöka lösa problemet. Bättre diplomati eller ännu hellre en gemensam säkerhetsarkitektur med överenskomna rutiner och något slags samsyn om de säkerhetspolitiska strukturerna kunde alltså vara en utväg. Annars kvarstår dilemmat och alla dess risker. Man brukar visserligen ibland skämtsamt säga att Ryssland anser sig vara tryggt bara om man har soldater på båda sidor om gränsen.

Aaltolas analys om att en av grundorsakerna till Putins angrepp på Ukraina var en oro för den ryska säkerheten fick ingen större spridning under veckorna efter krigsutbrottet. Chocken över angreppet var för stor för att tillåta något annat än ett unisont fördömande. Alla antydningar om att det skulle ha funnits någon form av stormaktskonflikt, att USA på något sätt genom detta skulle ha bidragit till Putins beslut om krig förkastades och betecknades

som ”trollande”, det vill säga försök att sprida rysk propaganda.

Men egentligen berodde oförmågan att föra en mer nyanserad debatt på svårigheterna att inse att *begripa* inte betyder det samma som *berättiga*. Putins angrepp på Ukraina var inte i någon form berättigat. Att man begrep vad som försiggick i hans hjärna är en annan sak. Diplomater och politiker måste ta motpartens verklighet i beaktande och inse vad som kan bli följden av hans eller hennes tänkande. För tjugo år sedan varnade erfarna amerikanska diplomater allvarligt Nato för att fortsätta med en utvidgning och ta in Ukraina och Georgien. Det kommer att innebära krig, var deras slutsats. Det var varningar som på inget sätt gav ett eventuellt angrepp något som helst berättigande. Men till god diplomati hör att väga dåliga alternativ mot varandra. Om motståndaren är hänsynslös kan det vara klokt att försöka undvika en katastrofal skärpning av konflikten, trots att det kan bli fråga om att backa från egna åtgärder som man anser som fullständigt berättigade.

En orsak till oförmågan att se det de gamla diplomaterna såg kan ligga i de snabba förändringarna av det europeiska säkerhetspolitiska landskapet. Genast efter Sovjetunionens sammanbrott blev det uppenbart att de gamla säkerhetsstrukturerna i Europa var föråldrade. Warszawa-pakten upplöstes. Den hade inte längre någon egentlig uppgift kvar i en värld där många tidigare sovjetkontrollerade stater nu var i färd med att omorientera sig. Nato var en annan fråga. Många röster höjdes för en upplösning av Nato och skapandet av en ny europeisk säkerhetsarkitektur, men på amerikanskt håll tvekade man. Slutsumman blev sedan att Nato överlevde.

Dessvärre överlevde frågan om en europeisk säkerhetsstruktur emellertid inte. Trots att Vladimir Putin för sin del rent av ville att Ryssland skulle bli Natomedlem blev det stopp, och det var slutet på den historien.

Den utveckling som sedan ledde till det som Putin i dag beskriver som att Nato omringat Ryssland har egentligen två faser. Genast efter Berlinmurens fall blev frågan om huruvida DDR skulle gå in i Nato aktuell. Både i öst och i väst uppfattades situationen som mycket känslig. Mycket har skrivits om vilka löften väst gav Michail Gorbatsjov beträffan-

de vad ett DDR-Natomedlemskap i varje fall inte skulle leda till. Det viktigaste var att det lovades att det inte skulle betyda att andra före detta öststater också skulle bli medlemmar. På den tiden var det säkerhetspolitiska dilemmat något som man faktiskt tog i beaktande. På vilken nivå löftet gavs och hur bindande man skall anse att det har varit tvistas det fortfarande om.

När Polen, Ungern och Tjeckien sedan ändå blev nya medlemmar 1999 harklade sig nog Putin ordentligt, men ansåg fortfarande att relationen till väst var så positiv att det var onödigt att ställa till med någon scen.

Den följande vågen 2004, då bland annat de baltiska staterna och fyra tidigare öststater skulle bli medlemmar, var en värre historia. Nu var Ryssland i väst, med undantag för Finland, helt omringat av den främmande militäralliansen. När dessutom relationen till USA började svalna drog Putin antagligen slutsatsen att man är tillbaka i de gamla spåren. Den eviga frågan om vad som är säkerhet fick ny aktualitet och redan 2005 manifesterade Putin öppet sitt missnöje med Natoutvidgningarna, både de gamla och de nya som var på kommande.

Morgonen efter angreppet 24.2.2022 utgick sålunda Mika Aaltola i sin analys just från att grundproblemet i hela konflikten var Putins oro för säkerhetssituationen. Att det sannolikt var just så har senare bekräftats av uppgifter om innehållet i diskussionerna vid det sista mötet mellan Putin och Biden i Genève i juni 2021. Där hade Putin uttryckligen och främst bekymrat sig för att Ryssland höll på att bli "omringat" av Nato. Och det är inte omöjligt att Putin faktiskt då redan på sommaren efter det sista misslyckade mötet med Biden började tänka på krig. President Niinistö som talade med Putin efter mötet sade att Putin föreföll vara helt förändrad. Kanske framtiden förskräckte.

Man kan kanske fråga sig varför vi i väst har så svårt att godkänna tanken att någon stat på sätt och vis vill ha ett ord med i laget när grannarna byter säkerhetspolitisk linje. Ett argument som man ju ofta hör är att självständiga länder måste ha rätt att själva bestämma vem de vill alliera sig med och vilka länder de kan ta emot trupper ifrån. Resonemanget har en lätt anstrykning av postmodernism och identitetspolitik. Men det har rotat sig med för-

bluffande envishet i diskussionerna. Inte ens president Niinistö gick fri från att smittas av sjukan. Vad den andra sidan anser är något man inte behöver bry sig om.

Ordet intressesfär har också blivit något slags n-ord. Intressesfärerna sägs vara något som hör till andra världskriget och Hitlers och Stalins förberedelser för krig. Redan själva ordet, som är det centrala i Molotov-Ribbentrop-pakten, väcker motvilja och uppfattas som olämpligt i vår mer upplysta och avtalsrespekterande värld.

I dagens kaotiska världspolitiska läge kunde det vara nyttigt att för debattens skull tänka sig att Kanada, oroat av Donald Trumps planer att göra Kanada till USA:s 51 delstat, skulle önska att förstärka sitt försvar genom att ta in något antal kinesiska trupper. Det skulle nog snabbt visa sig att Kanadas handlingsfrihet i det här avseendet är kraftigt begränsad. Det så att säga förstår vi alla. Men huruvida vi förstår att Ryssland har sett de tiotals tusen amerikanska soldater som är stationerade i Europa samt strömmen av vapen och missiler till Ukraina och andra europeiska länder som ett säkerhetsproblem, är en annan fråga.

Kriget, det vill säga Putins plan B att byta regering i Kiev gick inte så bra. Rent ut sagt gick hela historien åt helvete och Putin, och följaktligen också på sitt sätt Europa, befann sig plötsligt upp till halsen i ett oönskat krig där Ukraina med massivt stöd från väst stod pall för de ryska angreppen. I stället för att vara över på tre dagar och lösa problemet med Ukrainas relationer till Nato startade Ryssland ett krig som har pågått i över tre år med oerhörda mänskliga och materiella förluster.

I Finland och många andra europeiska länder förorsakade angreppet en emotionell tsunami och en oro för att själva bli mål för ryska angrepp. Trots att den militära expertisen enhälligt hade förklarat att inga omedelbara hot förelåg inom de närmaste åren, drevs medlemskapet i Nato igenom i rekordfart. Personligen uppfattade jag president Niinistö som tveksam, men i vissa fall måste kanske också, på grund av det allmänna trycket, en president spela en obekväm roll.

Mika Aaltola vände sedermera också kappan efter vinden och kastade sin första och antagligen korrekta analys i papperskorgen, varvid han belö-

nades med presidentkandidatur och inval i Europaparlamentet. I Sverige blev det politiskt omöjligt att försvara sig till sista finländare och efter vissa fördröjningar blev Sverige också medlem.

Bakom de snabba vändningarna kan man skönja tydliga tecken på det som kallas för rysshät. När vi talar om rysshät, tänker vi oftast bara på Finland. I andra hand på Baltikum och i tredje hand på Sverige. Men vi glömmer att de antiryska känslorna också mer allmänt i Europa har långa anor. I Storbritannien är de förankrade i brittisk-rysk konkurrens i Centralasien på 1800-talet, särskilt i Afghanistan, Persien och Tibet. Rysslands krig mot till exempel Frankrike och Tyskland har också satt sina spår, oberoende av vilka som har varit skyldiga till kriget. Det är därför lätt att förstå att det mentala läge som uppstod efter Putins angrepp bidrog till många ogenomtänkta beslut. Det var en olycklig utveckling med tanke på att det någon gång också skall bli fred och att man skall vara försiktig med att klippa av alla band.

På grund av angreppet blev Ryssland förhållandevis omedelbart på något vis *cancelled*, inlåst i skamvrån. Europeiska ledare har inte vågat sig på att ringa till Putin, rädda att bli totalt utskälda på hemmaplan. Förhandlingar har varit liktydigt med förräderi. Ryska idrottsmän utestängdes snabbt från internationella tävlingar med vissa pikanta undantag, som till exempel tennis. Såsom vanligt i dessa situationer infördes sanktioner. Inte för att sanktioner brukar ha någon inverkan, men för att man skall kunna visa att man gör något. Arkitekterna bakom mycket av den tidigare stora handeln med Ryssland beskyldes närmast för landsförräderi och grundtanken att ekonomiskt samarbete leder till gemensam säkerhet betecknades nu som ett sorgligt misstag. Att hela EU:s tillkomst utgick från just den principen att säkerhet kan uppnås genom starka ekonomiska relationer glömdes lämpligt bort. Att sanktionerna plus krigets kostnader dessutom allvarligt har försvagat den europeiska ekonomin genom bortfall av marknader, sämre konkurrensförmåga, europeisk inflation med mera har fått föga uppmärksamhet.

Några veckor efter krigsutbrottet inleddes i hemlighet fredsförhandlingar mellan Ryssland och Ukraina med Turkiet och Israel som medlare. Det

anses allmänt att ju snabbare man börja förhandla om fred desto större är chansen att lyckas. De mänskliga och materiella offren är då inte ännu så stora att ett godkännande av hårda men kanske också realistiska fredsvillkor skulle uppfattas som ett direkt förräderi gentemot krigets offer. I slutet av mars 2022 nåddes ett preliminärt utkast till fredsavtal, vilket av allt att döma skulle ha varit avsevärt mycket bättre än det som Ukraina kan vänta sig nu. Avtalet undertecknades aldrig. Orsakerna är inte helt klarlagda. Fredsförhandlingarna hölls mer eller mindre hemliga och inte heller fick det någon större uppmärksamhet att Storbritannien premiärminister Boris Johnson i april infann sig i Kyjiv och helt framt meddelade Volodymyr Zelenskyj att "*We don't think that you should end the war*". Vi tycker inte ni skall sluta kriget. 'We' var uppenbarligen USA och Storbritannien. Kriget tjänade då västs intressen. Ryssland blev försvagat och inga amerikanska soldater dog. En liten poäng: Jag skrev om Johnsons besök på ett par ställen, bland annat i *Hufvudstadsbladet*. Ingen reagerade eller kommenterade någonsin detta offentligt.

Så kriget fortsatte. I dag när freden igen är på tapeten har åtminstone ytterligare 300 000 ukrainare fått sätta livet till.

Skulden i Gaza

När det så gäller kriget i Gaza är resonemanget om vem som angrep inte lika enkelt. Gnistan som tände elden var självfallet den palestinska motståndsrörelsen Hamas angrepp på civila israeler vid den israeliska gränsen till Gaza den 7 oktober 2023. Enligt officiella siffror dödades då nära 1 200 israeler. Att angripande palestinier också skulle ha strukit med noteras sällan. En siffra på 1 600 dödade palestinier har framförts från israeliskt håll.¹

Frågan om det brottsliga i fallet Gaza är kanske inte lika enkel som i fallet Putin och Ukraina. Att Hamas angrepp var brottsligt på det sätt som Hemingway menar är klart. Men skuldbördan är mer komplicerad.

Ett vanligt förhållningssätt har varit att glömma

1 https://en.wikipedia.org/wiki/October_7_Hamas-led_attack_on_Israel

historien. Allt började den 7 oktober. Annekteringen av Västbanken, den judiska bosättningspolitiken, förtrycket av Gaza, allt detta som i decennier har krävt tusentals palestinska liv, det skulle glömmas. Att också stänga ögonen för tiotals tusen dödade civila palestinier, inklusive kvinnor och barn, och måttlös förstörelse inom bara några månader har en del lyckats med en tid, men till sist har dubbelmoralen i förhållande till hanteringen av kriget i Ukraina blivit omöjlig att helt bortse ifrån. En viss debatt om dubbelmoral förekommer visserligen, men i grunden fortsätter allt i samma banor. Attacker mot Gaza refereras gärna kort i nyhetsstil, medan strider i Ukraina ofta förses med fördömanden och anklagelser om krigsbrott.

Just frågan om krigsbrott har i och med Israels urskiljningslösa bombande av Gaza sedan på ett mera officiellt plan naturligtvis blivit omöjlig att undvika. Krigsbrott är noga definierat, men mindre exakt tillämpat. Efter fredsslut brukar det visa sig ett det bara är den förlorande sidan som har utfört krigsbrott. I Ukraina har den ryska krigsföringen fått rykte om sig för att ofta vara särskilt grym och hänsynslös med frekventa inslag av krigsbrott. Dimensionerna av detta kan jag inte bedöma men ledde i varje fall småningom till att den internationella

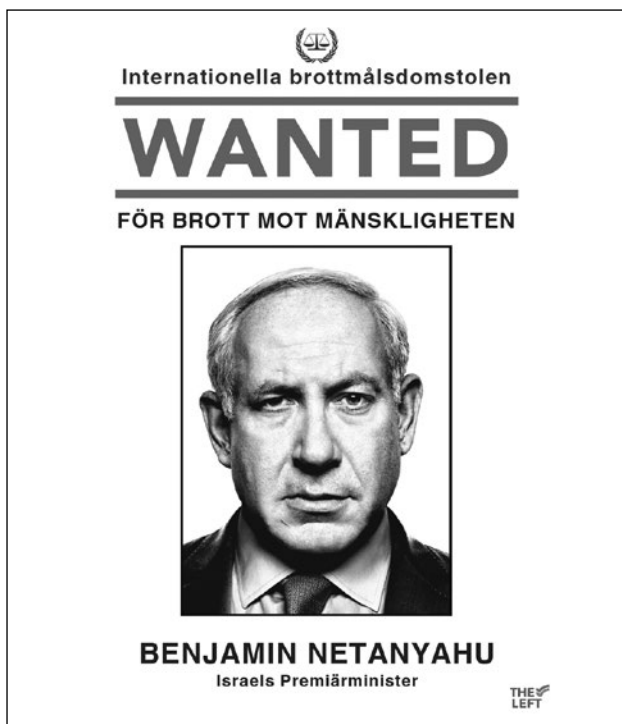
brottmålsdomstolen ICC utfärdade en arresteringsorder för Vladimir Putin.

När det gäller Gaza har båda de internationella domstolarna i Haag, Brottmålsdomstolen (ICC) och Internationella domstolen (ICJ) tagit upp frågan. ICC har utfärdat en arresteringsorder för Israels premiärminister Benjamin Netanyahu och ICJ misstänker, eller har varnat för, att det kan vara så att Israels agerande är liktydigt med folkmord. Men den här korrekta behandlingen av båda fallen från domstolarnas håll motsvaras inte av liknande opartiskhet hos regeringar och medier i väst.

Efter Hamas angrepp stod västvärlden i sin helhet ju snart inför frågan om hur man egentligen skall läsa av sin moraliska kompass. Hamas angrepp var naturligtvis bestialiskt och brottsligt. Det som nu blev ett problem för det västerländska världssamvetet var alltså hur man mot bakgrunden av de tydliga fördömandena av angriparen i kriget i Ukraina nu skulle ställa sig till den angripna sidans, definitionsmässigt Israels, måttlösa och grymma dödande av civila i Gaza. Och inte bara dödandet utan också de som krigsbrott definierade begränsningarna av införsel av mat, läkemedel och andra centrala förnödenheter. Här färgades reaktionerna av det judeo-kristna västerlandets tendens att ställa sig på Israels sida i alla situationer, också där så att säga traditionell kristen moral skulle tala för andra ställningstaganden. Diskussionen om det här slaget av dubbelmoral har i varje fall varit påtagligt blek.

Också kriget i Ukraina tampades med vissa definitionsmässiga problem. Att krigsutbrottet skulle ha haft sitt ursprung i säkerhetsfrågor har egentligen inte hört till diskussionsvokabulären i den offentliga debatten. Utgångspunkten i väst har varit att Putin drivs av expansionsbegär, att han efter Ukraina kommer att kasta sig över nästa offer och så vidare. Frågan om vad Putin skulle kunna tänkas vinna på att erövra andra länder brukar varken ställas eller besvaras.

Putin själv lämnade ju också efter angreppet säkerhetspolitiken och bytte spår med meddelanden om att Ukraina skulle rensas på nazister med mera. Det mesta var väl riktat till en inhemsk publik, som säkert aldrig skulle kunna tänkas ställa sig bakom något krigande för att förhindra att något Ukraina skulle bli medlem av Nato. Man bör kanske också minnas att beteckningen nazist i Ryssland avviker

Affisch från den kampanj som vänstergruppen i Europaparlamentet lanserade i april.

från det vi menar med en nazist. I Ryssland är det snarare i överförd bemärkelse en beteckning för fienden i allmänhet, med utgångspunkt i vanan att kalla alla dem som under andra världskriget i någon form var fiender till Sovjetunionen för nazister, alldeles oberoende av deras politiska åskådning.

Alla krig slutar någon gång. Hur freden ser ut beror mycket på hur kriget har sett ut. Därför är som sagt en tidig fred lättare än en sen. Ukrainakriget hör till den svårare typen. Gazakriget till en ännu svårare typ.

Det som nu tilldrar sig det största intresset och som i skrivande stund är oklart är frågan om fred. Om ett fredsavtal sluts nu inom den närmaste tiden, kommer avtalet att vara ofördelaktigt och politiskt svårt för Ukraina att acceptera. Alternativet är fortsatt krig, ytterligare tiotals tusen döda och inga som helst garantier för att nästa försök skulle leda till något ur ukrainsk synvinkel bättre resultat.

Donald Trump har upprepade gånger sagt att den centrala drivkraften i hans roll i fredsöversöken är att han vill ha slut på det urskillningslösa dödandet. Det finns i allmänhet ganska liten orsak att förhålla sig alltför seriöst till Trumps uttalanden, men min känsla är att det kan ligga någon form av ärligt menad oro i fråga om de stora mänskliga förlusterna.

I och för sig kan det faktum att USA knappast längre har något intresse av att fortsätta kriget också vara en orsak. Ryssland har blivit försvagat och spelar inte längre samma roll i en kommande global kraftmätning. Den tilltänkta freden kunde enligt vissa uppgifter kanske också vara ett led i en nyare ekonomisk världsordning där USA, Kina och Ryssland i en mindre aggressiv stil skulle samarbeta på vissa håll, ha nya intressesfärer, och i synnerhet undvika att konkurrensen försvårar det viktigaste, det vill säga profiten och kontrollen. Ukraina som framtida skådeplats för massivt investering i återuppbyggnadsarbete, gruvdrift med mera, kunde vara en möjlig försökskanin för nyare global samverkan och konkurrens.

Det är en möjlig men högst teoretisk framtid och en fred ger inga garantier för någonting som helst av det här slaget. Men det som är säkert är att om kriget fortsätter, innebär det tiotals tusen döda till, mera materiell förstörelse och föga förbättrade positioner för Ukraina. Till ingen nytta.

Krig är dyrt

I Gaza är frågan om fred ingen ekonomisk fråga. Frågan om fred blir kanske inte ens aktuell inom någon överskådlig framtid. Den så kallade tvåstatslösningen är död och begravd. När den fortfarande pågående massakern av palestinierna någon gång slutar, kommer hatet mot israelerna inte att godkänna något mindre än att 500 000 judar kastas ut från Västbanken, vilket en tvåstatslösning i praktiken skulle innebära. Detta är i Israel en politisk omöjlighet och någon förändring i det inom någon överskådlig framtid är svårt att föreställa sig. För ögonblicket förefaller det allra viktigaste vara att få stopp på bombningarna av Gaza.

I den här situationen har Europa hamnat i ett ytterst bekymmersamt läge. Den allra nyaste utmaningen är behovet av en gemensam och koherent utrikespolitik för EU. Avsaknaden av en sådan har redan länge förlamat EU:s handlingskraft. I ett smått paniskt försök att nalkas problemen har EU beslutat om att i första hand gemensamt låna upp 800 miljarder euro för militär upprustning och militärt stöd åt Ukraina. För att Ukraina skall kunna förhandla om fred ur en styrkeposition som det trosvisst heter.

Man behöver inte vara någon särskilt begåvad skrivbordsstrateg för att inse att ökat militärt stöd till Ukraina inte kommer att försätta landet i något egentligen bättre läge i relation till stormakten Ryssland. Där ingår också en risk för att kriget eskalerar. Dessutom kommer det alltså också att förlänga kriget med allt det individuella lidande och all den sorg det innebär. Fråga Hemingway, fråga infanteriet. Av alla manifestationer av politisk enighet och styrka hör det här beslutet till de minst beundransvärda som har fattats i Bryssel.

Det enda som riktigt kan föra oss framåt efter tre år av krig är en attitydförändring. Krig är dyrt, fred är mindre dyrt. Freden finns inte i den obehagliga militarisering som våra samhällen genomgår till krigsminister Häkkanens ohöljda förtjusning. Rusta upp är inte fredsvilja. Man måste upphöra med att demonisera fienden. I Europa finns möjligheterna att ta vägen mot fred. I Gaza är det tyvärr mindre säkert att den hittas.

GEO STENIUS